

Historický vývoj Policajného zboru a služby Poriadkovej polície

Anotácia : Polícia má v demokratickom štáte význame postavenie. Kvalitná organizácia, efektívne fungovanie, presná právna regulácia, ale i „viditeľnosť“ policajtov na verejnosti, to všetko musí splniť polícia v demokratickom právnom štáte. Aby sme sa dopracovali k polícii v demokratickom štáte musíme nazrieť do histórie policajného zboru, ako aj do histórie vzniku a budovania poriadkovej polície, ktorá je základnou a najsilnejšou službou pôsobiacou v rámci Polície SR.

Kľúčové slová: polícia, policajný zbor, poriadková polícia

Historický vývoj polície od roku 1945

Základným dokumentom, ktorý rozhodujúcim spôsobom ovplyvnil ďalšie smery budovania nového bezpečnostného aparátu bol Košický vládny program, ktorý vyjadroval zámery a úlohy vlády vo vzťahu k správne mu aparátu, súčasťou ktorého bol i aparát bezpečnostný. Výhodiskom pri budovaní jednotného bezpečnostného aparátu na Slovensku i v českých krajinách sa stali „Hlavné zásady výstavby nového bezpečnostného aparátu“, ktoré boli schválené na schôdzi vlády 17. apríla 1945 v Košiciach.

Po obnovení ČSR boli v policajnom systéme vykonané zásadné zmeny. Polícia (štátna a obecná) a žandárstvo boli spojené do jedinej zložky označovanej ako Zbor národnej bezpečnosti.¹ Na základe hlavných zásad nový bezpečnostný zbor sa skladal z troch zložiek:

1. uniformovaného zboru – spojil štátnu políciu, žandárstvo a obecnú do polície (poriadková a kriminálna služba – **Verejná bezpečnosť VB**),
2. neuniformovaného zboru – spravodajské služby (štátna bezpečnosť),
3. pohotovostného zboru – pôsobil predovšetkým na hraniciach, neskôr ako poriadkové pohotovostné útvary – pluky podriadené pod VB .

Hlavné zásady zo 17. apríla 1945 nastolili smery rozvoja polície v Čechách a na Morave a to :

1. žandárstvo a políciu nerozpustiť, ale očistiť a ponechať vo výkone služby, pretože ich nie je možné nahradiť novými vycvičenými orgánmi,
2. podchytiť ozbrojenú masu obyvateľstva a snažiť sa urýchlene začleniť mladých ľudí do polície.

Iná situácia bola na Slovensku, kde Nariadením SNR č. 6/1945 a o rozpustení žandárskych a policajných organizácií , preverení príslušníci môžu byť začlenení do služby Zboru národnej bezpečnosti (ZNB) a Nariadením SNR č.7/1945, ktoré stanovilo organizáciu bezpečnostnej služby na Slovensku, tvorenú zborom Národnej bezpečnosti, zloženého z veliteľov a členov. Smernica MV č. 3700-26/6-45-V/4 o organizácii ZNB z 30.6.1945

¹ MACEK, P., FILÁK, A., Základy teórie policajne bezpečnostní činnosti, Police History, Praha, 2004, s 60

stanovila vertikálnu organizáciu ZNB na hlavné, zemské, okresné a miestne veliteľstva a stanice a v hlavných črtách určili pôsobnosť ZNB. Výkon služby sa mal zatiaľ riadiť predpismi, ktoré boli v platnosti v bývalých jednotlivých zložkách bezpečnostnej služby, pokiaľ neodporovali tomuto výnosu a programovým zásadám vlády. To znamená, že okrem predpisov z obdobia 1. Československej republiky sa používali aj vládne nariadenia o miestnej a výkonnej polícii z obdobia okupácie. Ich použiteľnosť sa zrušilo až v roku 1947 zákonom č. 149/1947 Zb. o Národnej bezpečnosti.² Tento vládny návrh zákona vyhotovil značné názorové rozpory medzi komunistickými a nekomunistickými poslancami. Tieto sa týkali najmä problematiky politickej a osvetovej výchovy, samotného názvu nového Zboru, okruhu osôb, ktoré ho budú tvoriť a pod. Veľmi sporným bodom návrhu zákona bolo samotné postavenie štátnobezpečnostnej zložky. Nekomunistickí poslanci nesúhlasili so samotným postavením tejto zložky, pretože v nej videli hlavný nástroj boja KSČ proti vonkajšiemu, ale aj vnútornému nepriateľovi. Prijatím tohto zákona sa odstránili odlišnosti vo vývoji bezpečnostných orgánov v českých krajinách a na Slovensku zakotvil vojenskú organizáciu zboru, princíp vojenskej disciplíny a úzku súčinnosť s národnými výbormi.³

Právna úprava postavenia bezpečnostného aparátu v rokoch 1945 – 1948 bola dovŕšená zákonom č. 286/1948 o Národnej bezpečnosti.⁴ Tento zákon reagoval na zmenené politické pomery z februára 1948. Dôkazom toho je jeho dôsledný triedny charakter, ktorý sa prejavil tým, že na prvé miesto medzi úlohy zboru bola zaradená ochrana ľudovo-demokratického zriadenia a štátnych hraníc. Oddanosť ľudovo-demokratickému zriadeniu bola považovaná za jednu zo základných požiadaviek prijatia do zboru. Tieto skutočnosti, ako i jednostranné preberanie sovietskych skúsenosti z budovania bezpečnostných orgánov boli značne preferované vo výstavbe našich bezpečnostných orgánov i v nasledujúcom období. Taktiež došlo aj k zmene hierarchie usporiadania na okresné oddelenia a krajské správy. Ďalšie zmeny boli vykonané v rokoch 1960 (vznik ČSSR) a 1964, kde základným výkonným článkom sa stalo **obvodné oddelenie**.

Ďalší zákon bol vydaný až po „vybudovaní socializmu“ v Československu (č. 70/1965 Zb.). Ten stanovil, že úlohou ZNB je „ochrana socialistického spoločenského a štátneho zriadenia“. Tento zákon znovu potvrdil, že ZNB je ozbrojený a podľa vojenských zásad organizovaný zbor, podriadený ministrovi vnútra a delí sa na Štátnu bezpečnosť a Verejnú bezpečnosť. Posledný zákon o ZNB (č. 40/74 Zb.) stanovil hlavnú úlohu ZNB a to „podieľa sa na upevňovaní bezpečnosti štátov svetovej socialistickej sústavy“.

Policajný zbor vznikol Zákonným opatrením Predsedníctva Slovenskej národnej rady z 25. januára 1991 o zriadení Policajného zboru Slovenskej republiky z Verejnej bezpečnosti ako zložky Zboru národnej bezpečnosti. Jeho pôsobnosť a činnosť bola podrobne vymedzená zákonom Slovenskej národnej rady č. 204/1991 Zb. o Policajnom zbore Slovenskej republiky. Po rozdelení Českej a Slovenskej Federatívnej republiky a vzniku samostatnej Slovenskej republiky dňa 1. januára 1993 prešli do pôsobnosti Policajného zboru bývalé federálne zložky – hraničná a cudzinecká polícia – a jeho pôsobnosť a činnosť bola upravená novým zákonom Národnej rady Slovenskej republiky č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore. Ten bol

---

² Zákon č. 149/1947 z 11.7.1947 o Národnej bezpečnosti

³ KAČIC, E. Polícia vo vývoji verejnej správy. Bratislava : Akadémia PZ, 1995, s 43

⁴ Zákon č. 286/1948 z 21.12.1948 o Národnej bezpečnosti

niekoľkokrát novelizovaný, čo bolo dané vývojom celej spoločnosti, zahraničnopolitickou orientáciou Slovenskej republiky a jej snahou o integráciu medzi vyspelé krajiny Európskej únie.

Historický vývoj poriadkovej polície

Hovoriť o historickom vývoji poriadkovej služby znamená stanoviť historické hranice skúmania daného druhu policajnej činnosti. Pre zaujímavosť sa zastavíme u policajných inštitúcií antických štátov. Vo 4. Storočí pred n.l. existovali v Athénach skytskí lučišníci, konajúci poriadkovú službu. Taktiež v starom Ríme nachádzame tzv. mestské kohorty vykonávajúce nočnú hliadkovú službu.

V stredoveku nachádzame mestských žoldnierov, ktorí konali poriadkovú políciu na uliciach. Týchto žoldnierov si mohli dovoliť len bohatšie mestá, nakoľko boli platení z mestského rozpočtu.

Vývoj poriadkovej polície rozdeliť do 6 častí a to :

Prvá časť - zahŕňa obdobie od roku 1944 – 1950, je to obdobie, keď doposiaľ funkčné organizácie prevzaté z prvej republiky zostávajú v platnosti a dochádza len k menším úpravám. Základným výkonným článkom poriadkovej polície boli stanice SNB . Okrem zaisťovania ochrany verejného poriadku plnili niekoľko ďalších úloh. Podriadený boli okresnému veliteľstvu SNB a výkon služby bol rozdelený na tzv. službu obyčajnú a zvláštnu. Služba obyčajná zahŕňovala výkon základných činností, ktoré boli zaisťované stanicami SNB bez zvláštnych pokynov štátnych úradníkov.

Stanice SNB plnili tieto úlohy :

- strážiť verejný poriadok a bezpečnosť, najmä pri požiaroch, povodňách a každom obecnom nebezpečenstve a dbať na dodržiavanie policajných, cestných a riečnych predpisov,
- predchádzať trestnej činnosti a vyšetrovať trestné činy,
- napomáhať , prípadne oznamovať alebo zadržiavať a odovzdať príslušnému úradu osoby, ktoré porušili zákon,
- chrániť vlastníctvo a osobu každého občana,
- dohliadať na obecné prospešné zariadenia,
- kontrolovať dodržiavanie všetkých predpisov a oznamovať zistené priestupky,
- pátrať po hľadaných osobách.

V rámci zvláštnej služby plnili stanice príkazy národných výborov, predovšetkým na úseku zaisťovania ochrany verejného poriadku. Taktiež vybavovali dožiadania orgánov, zákonom k tomu zmocnených, napr. finančné stráže vo veciach colných.

Výkon služby na staniach SNB bol prevádzaný formou obchádzok. Početné stavy boli relatívne vysoké a personálne obsadenie staníc stabilizované. To dávalo vcelku dobré predpoklady pre získavanie dobrej úrovne miestnej a osobnej znalosti. Zistené priestupky boli vybavované ukladaním pokút, napomenutiami alebo jednoduchými oznámeniami príslušnému úradu. Prečiny a zločiny boli spracované formou trestných oznámení, ktoré obsahovali podklady pre dokazovanie pred súdom. Zločiny pred súdnym konaním vyšetroval vyšetrojúci sudca.

Stanice SNB plnili úlohy takmer bez priameho ovplyvňovania nadriadených súčasti. Velitelia vyšších súčasti SNB obvykle neriadili bežný výkon služby. Dohliadali len na plnenie služobných predpisov a vykonávali kontrolu riadiacej činnosti veliteľov staníc.

Na zemských veliteľstvách a na hlavnom veliteľstve SNB boli vytvorené organizačné odbory, ktoré viedli organizačné, dislokačné a personálne agendy staníc a spracovali predpisy pre výkon služby. Taktiež kontrolovali plnenie týchto predpisov, stanovovali obsah výcvikov a odborné prípravy a podieľali sa na vymedzení obsahu vyučovania na školách.

Druhá časť - zahŕňa obdobie rokov 1950-1963 a je pre ňu charakteristické vytvorenie systému okrskových zmocnencov a vytvorenie hliadkovej polície. V tejto etape dochádza tiež k tvorbe nových služobných predpisov upravujúcich činnosť a postavenie poriadkovej polície. Druhá etapa bola zahájená reorganizáciou bezpečnostných aparátov, ktorá bola vykonaná v rokoch 1950-1951. Bola vytvorená zložka verejnej bezpečnosti, ktorá zahrňovala pôvodné uniformované služby a kriminálne úradovne. Zároveň boli zrušené pôvodné stanice SNB a ako základný výkonný útvar boli zriadené okresné oddelenia VB. Územie okresu bolo rozdelené na okrsky, obsadené okrskovými zmocnencami. Okrskoví zmocnenci vykonávali bezprostredný výkon služby a zodpovedali predovšetkým za stav ochrany verejného poriadku vo svojom okrsku.

K ich základným úlohám SNB patrí predovšetkým:

- predchádzať trestnej činnosti, zamedzovať páchaniu trestných činov a vyhľadávať trestné činy,
- pátrať po páchateloch trestných činov a mať prehľad o recidivistoch,
- chrániť verejný poriadok a dozeráť na plnenie obecne platných predpisov, ktoré k zaisteniu verejného poriadku vydali orgány štátnej moci a správy,
- dohliadať na dodržiavanie pravidiel cestnej premávky a podieľať sa na dohľade v oblasti hlásenia a evidencie obyvateľov a povoľovaciemu systému,
- organizovať, školiť a využívať k výkonu služby členov Pomocnej stráže VB.

Po reorganizácii, ktorá bola v roku 1960 boli vytvorené veľké okresy a zásah na mieste činu z okresu bol zdĺhavý a malo účinný. Preto postupne začali prevažovať negatívne stránky tejto organizačnej štruktúry poriadkovej polície. To bol jeden z momentov, ktorý viedol v roku 1964 k ďalšej reorganizácii

Tretia časť - je charakterizovaná vytváraním obvodných oddelení VB, ako základného výkonného článku zložky VB, je to obdobie rokov 1964 – 1979. Úlohy obvodných oddelení boli tieto:

- zabezpečiť verejný poriadok a dodržiavanie pravidiel socialistického spoluzitia,
- zaistiť ochranu majetku v socialistickom vlastníctve,
- zaistiť ochranu majetku v osobnom vlastníctve, život a zdravie občanov,
- zaisťovať bezpečnosť a plynulosť cestnej premávky,
- zisťovať a objasňovať priestupky a niektoré trestné činy,
- organizovať prácu Pomocnej stráže VB v úzkej súčinnosti s národnými výbormi a spoločenskými organizáciami.⁵

⁵ Nariadenie MV č. 3 zo dňa 19.1.1964 o zriadení OO VB

Organizačná štruktúra základných útvarov VB bola postupne dopracovaná a tieto boli postupne vytvorené vo veľkých mestách, priemyselných častiach, strediskových obciach. Kritéria pre dislokáciu a typizáciu základných útvarov boli nasledovné:

- špecifika teritória ako napr. dislokácia objektu dôležitého pre bezpečnosť štátu, turistické centrá, kúpeľné mesta a pod.,
- demokratická a ekonomicko-politická charakteristika teritória OO VB,
- celková politicko-bezpečnostná situácia na teritóriu, najmä nápad trestnej činnosti, stav na úseku verejného poriadku, plynulosť dopravnej premávky.

Ďalšou zmenou v tomto období bolo zavedenie funkcie staršieho inšpektora poriadkovej polície, systematizovaného na :

- výkon služby v pridelených územných častiach obvodu, spojené s územnou a objektovou zodpovednosťou,
- vyhľadávanie trestných činov,
- riadenia inšpektorov poriadkovej služby určených k výkonu hliadkovej služby,
- výkon stálej služby,
- vyhľadávanie, objasňovanie a spracovávanie priestupkov.

Štvrtá časť - je charakteristická pomerne výraznou štruktúrnou zmenou na úrovni základných útvarov VB tzv. redislokácia t.j. vytváranie väčších teritórií základných útvarov VB. Táto etapa sa týka rokov 1979 -1983. V tomto období dochádza k špecifikácii úloh OO VB, ako aj k vymedzeniu úloh jednotlivých pracovníkov.

Úlohy OO VB boli zamerané na nasledujúce oblasti:

- ochrana socialistického spoločenského a štátneho zriadenia,
- boj s obecnou a hospodárskou kriminalitou,
- zaisťovanie cestného dozoru,
- správna služba,
- ochranný dohľad,
- vyhľadávanie trestných činov a objasňovanie prečinov,
- odhaľovanie, objasňovanie a rozhodovanie o priestupkoch.

Oproti predošlému obdobia pribudlo do činnosti základných útvarov správna služba t.j. vydávanie občianskych, vodičských preukazov a cestovných pasov. Taktiež pribudla úloha ochranného dohľadu t.j. kontrolovať činnosť osôb, ktoré boli prepustené z výkonu trestnú odňatia slobody a bol im nariadený súdov ochranný dohľad. Túto službu zabezpečovali starší inšpektori s územnou a objektovou zodpovednosťou a ich činnosť spočívala v tom, že každý kto mal ochranný dohľad mal založený zväzok. Musel sa pravidelne podľa rozsudku hlásiť u svojho inšpektora a musel sa preukazovať výplatnou páskou, že je zamestnaný. V prípade nedodržavania stanových úloh osoba sa mohla dopustiť trestného činu marenia výkonu úradného rozhodnutia.

V tomto období dochádza aj k rušeniu malých OO VB a k vzniku väčších oddelení s väčším počtom policajtov, ako aj s väčším územným obvodom. Tieto zmeny priniesli aj negatívne stránky a to:

- v dôsledku podstatného zväčšenia teritória základných útvarov VB dochádza k neskorému príchodu na miesto činu,
- dochádza k oslabeniu styku občanov s pracovníkmi základných útvarov,

- v dôsledku tohto dochádza k znižovaniu úrovne miestnej a osobne znalosti,
- dochádza k nárastu latentnej trestnej činnosti,
- dochádza k vytvoreniu veľmi silných základných útvarov VB (v niektorých prípadoch viac ako 100 policajtov), čo v značnej miere skomplikovalo riadiacu prácu.

Piata časť - začína v roku 1983, kedy dochádza k zastaveniu redislokácie základných útvarov a po prehodnotení skúsenosti z predchádzajúceho obdobia dochádza opätovne k zriaďovaniu menších OO VB. Cieľom tejto spätnej organizačnej zmeny je odstránenie negatívnych javov z predchádzajúceho obdobia. Táto etapa je príznačná stabilizáciou štruktúry základných útvarov poriadkovej polície. Ďalším charakteristickým rysom tohto obdobia je vydanie interného predpisu, ktorý rieši problematiku základných útvarov. Základné úlohy OO PZ sú na úsekoch:

- ochrana verejného poriadku,
- kriminality,
- trestného konania a riešenia priestupkov
- dohľadu nad bezpečnosťou a plynulosťou cestnej premávky,
- správnej činnosti.⁶

Šiesta časť - je od roku 2002, kedy obvodné a miestne oddelenia sú základné výkonné organizačne články, ktoré sú zriadené k plneniu úloh služby poriadkovej polície. V súčasnej dobe upravuje organizačnú pôsobnosť základných útvaroch služby poriadkovej polície Nariadenie P PZ č. 18/2011.

Záver

Zaistenie poriadku je jedným zo základných úloh každého demokratického štátu. Jedná sa o vytvorenie priaznivej klímy pre činnosť a fungovanie všetkých zložiek, orgánov, organizácii a inštitúcií štátu, ako i zabezpečenie ochrany života a majetku každého občana. V systéme orgánov zodpovednosť za plnenie týchto úloh na úseku vnútorného poriadku a bezpečnosti má prioritné postavenie Polícia Slovenskej republiky. Z hľadiska potreby efektívneho plnenia daných úloh dochádza vnútri polície k rozdeleniu na jednotlivé služby. Prioritné postavenie medzi týmito službami zaujíma služba poriadkovej polície. Medzi základné úlohy tejto služby počas jej historického vývoja a v súčasnosti patrí zaistenie ochrany verejného poriadku

Literatúra

- KAČIC, E. Polícia vo vývoji verejnej správy. Bratislava : Akadémia PZ, 1995, s. 43,
 MACEK, P. Pořádková činnost policie. Praha. Polica History. 2008, s. 67
 MACEK, P., FILÁK, A., Základy teorie policajně bezpečnostní činnosti. Praha : Police History, , 2004, s. 60,
 Zákon č. 149/1947 z 11.7.1947 o Národnej bezpečnosti
 Zákon č. 286/1948 z 21.12.1948 o Národnej bezpečnosti
 Nariadenie MV č. 3 zo dňa 19.1.1964 o zriadení OO VB

---

⁶ MACEK, P. Pořádková činnost policie. Praha. Polica History. 2008, s. 67

Summary

Riot police can be characterized as a police order to ensure that local public and accessible to the public. It is a specialized riot police, powerful and internally structured apparatus of the Police Force. It is one of the largest component of operating in the Police force of Slovak republic. Among its features is that it is in direct contact with citizens.

*JUDr. Štefan Kočan, PhD.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Katedra policajných vied*

*JUDr. Boris Löffler
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Katedra Policajných vied*